

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА В ХОДІ УДОСКОНАЛЕННЯ
КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЗА УМОВ ВІЙСЬКОВОЇ
АГРЕСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 10-482 група

Спеціальності:

081 «Право»

Освітньо-професійної програми «Право»

Тимченко Марія Павлівна

Керівник к.і.н., доц. Капарулін Ю.В

Рецензент д.ю.н., проф. Шкута О.О.

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ1. Система відповідальності за здійснення колабораційної діяльності.....	6
1.1 Поняття та особливості відповідальності за здійснення колабораційної діяльності.....	6
1.2 Структура відповідальності за колабораційну діяльність.....	12
РОЗДІЛ 2. Практичні аспекти діяльності слідчого і суду щодо притягнення осіб, винних у колабораційній діяльності.....	21
2.1 Особливості досудового розслідування справ щодо осіб, які обвинувачуються у колабораційній діяльності.....	21
2.2 Особливості судового розгляду справ щодо осіб , які обвинувачуються у колабораційній діяльності.....	29
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Актуальність теми: Безпека України завжди була важливим та актуальним явищем, цей факт підтверджує, з одного боку, державна влада та з іншого боку, контроль за реалізацією на рівні закону.

І тому в реалізації національної безпеки нашої держави є актуальні питання, які мали потребу в державній охороні суспільних зв'язків, також пов'язаних із державною зрадою, колабораційною діяльністю, шпигунством і т.д.

Проблематика питання набула сильнішої популярності через воєнні події в Україні 2014 року. Відповідно з цим, було прийнято перелік законодавчих та певних нормативно-правових документів, запроваджено перелік пропозицій для внесення доповнень і змін в кримінальному законодавстві, адміністративному праві, кримінальному процесуальному праві і процесі.

Актуальність обраної теми, обумовлюється військовою агресією Росії проти України, розповсюдженням колабораціонізму, поширенням злочинної діяльності та посягання на честь, гідність людей на окупованих територіях.

В результаті окупації російською федерацією територій, велика група населення знаходиться під жорстким режимом. Тому з'явилась необхідність здійснення аналізу та таких досліджень даної ситуації як:

- соціологічне;
- історичне;
- психологічне;
- юридичне.

Під час опрацювання матеріалів та джерел стало зрозуміло, що вивченням даної теми, а саме поняттям колабораціонізму та колабораційної діяльності, її аналізом, спостереженням, дослідженням, опрацюванням займалися такі науковці, вчені, експерти: Айрапетов М.А.,

Бандура Б.В., Богаченко В.В., Букрєєв О.І., Буряк О.С., Бартош С.В., Бондаренко С.Ю., Бакланова Н.М., Вітомський Ю.Л., Гутник А.В., Гринько Д.В., Гученко К.В., Зайцев О.В., Єськова. К.Р., Єлаєв. Ю.Л., Забуга Ю.Ю., Калініна А.В., Кузнецов В.В., Колодяжний М.Г., Книженко О.О., Кірільцева Я.П., Мисливий В.А., Михайліченко Т.О., Мовчан Р.О., Марков М.М., Мельник Ю.П., Ніколайчук Д.Я., Новікова К.А., Новіков О.В., Пугач А.О., Політова А.С., Павліківський В.І., Письменський Є.О., Рубашенко М.А., Сиводєд І.С., Таволжанська Ю.С., Удовиченко О.В., Чернієнко Є.О., Шульженко Н.В.,

Мета дослідження: висвітлення поняття «колабораційна діяльність», дослідження характерних ознак, видів, мотивів колабораціонізму; проведення аналізу над проявами колабораціонізму на тимчасово захоплених територіях; вивчення механізму відповідальності за здійснення колабораційної діяльності.

Завдання дослідження:

- Дослідити систему відповідальності за здійснення колабораційної діяльності
- Висвітлити поняття та особливості відповідальності за здійснення колабораційної діяльності
- Проаналізувати структуру відповідальності
- Ознайомитися з практичними аспектами діяльності слідчого і суду щодо притягнення осіб, винних у колабораційній діяльності
- Визначити особливості досудового розслідування справ щодо осіб, які обвинувачуються у колабораційній діяльності
- Визначити особливості судового розгляду справ щодо осіб, які обвинувачуються у колабораційній діяльності

Об'єкт дослідження: сукупність правових відносин, які пов'язані з кримінально-правовою кваліфікацією протиправних діянь, що розглядаються як здійснення колабораційної діяльності, а також з удосконаленням слідчої та судової практики щодо притягнення до такої

відповідальності.

Предмет дослідження: розкриття особливостей кваліфікації такого кримінального правопорушення, як здійснення колабораційної діяльності, а також порядку притягнення до кримінальної відповідальності за таку діяльність

Методи дослідження: Під час нашого дослідження, було задіяно такі методи дослідження:

- Догматичний. З'ясування суті кримінально-правової норми щодо колабораційної діяльності, визначення взаємозв'язку між її явищем та дії відповідних кримінально – процесуальних норм через закономірні аспекти юридичної логіки.
- Індукції. Тобто установлення відповідних ознак та тенденцій сучасності в дослідженні злочинів з основ національної безпеки України через висвітлення основних ознак та тенденцій сучасності такого дослідження колабораційної діяльності.
- Синтез і аналіз. Ознайомлення із процесом розслідування колабораційної діяльності в контексті єдиного явища, завдяки об'єднанню різновидів праць вчених, версій, припущень в одне ціле.
- Порівняння. Тобто зіставлення різноманітних думок та поглядів на законодавчу реакцію щодо колабораційної діяльності, починаючи 2014 роком і до сьогодні.
- Історичний. Тобто дослідження основ і витоків факту колабораціонізму, завдяки аналізу щодо його поширення.
- Спостереження (дані інтерв'ю, дані статистики, опанування інформації правозастосовчої практики і судових справ, ознайомлення з наявною статистикою щодо зазіхання на національну безпеку України.
- Абстрагування. Метод був спрямований на концентрацію найважливіших рис протидії колабораційній діяльності, паралельно відходячи від неістотних характеристик.
- Моделювання. На основі даних, думок авторів і т.д

прогнозування розвитку ситуації з колобораційної діяльності.

Стратегія дослідження, відкривається виявленням різних форм опису і висвітленням явища співучасті населення, яке знаходиться під окупаційним режимом та самого окупанта на прикладі агресії російської федерації по відношенню до України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ № 43 від 14.05.2025 р.).

Структура роботи за зразком. Структура роботи зумовлені метою та завданнями дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. СИСТЕМА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗДІЙСНЕННЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1 Поняття та особливості відповідальності за здійснення колабораційної діяльності

Колабораціонізм має пояснення: загальне і обмежене.

1) Колабораціонізм в загальному розумінні - це співучасть жителів країни, області, певної групи людей або окремого громадянина на користь противника, підтримання його інтересів на шкоду державі чи партнерам держави. В процесі Другої світової війни процеси колабораціонізму були поширеним проявом майже у всіх окупованих країнах.

2) Колабораціонізм у вузькому значенні – участь у колабораційній діяльності з німецькою окупаційною владою французів в період війни 1941 – 1944 рр. Також співпраця в колабораційній діяльності стосувалася данців, татар, норвежців, росіян, білорусів, українців та інших народів.

«Міжнародно-правове визначення колабораціонізму можна сформулювати так: колабораціонізм – це свідоме співпраця особи або групи осіб з окупаційною владою з метою здійснення ворожих дій проти власної держави, її народу та інтересів», - зазначила Мельник Юлія Павлівна, доцент кафедри міжнародних відносин та права в Національному університеті «Одеська політехніка» [1,с.3].

Тему колабораціонізму доцільно вивчали вчені – історики , зокрема і Річард Еванс, Стефан Волькер, Тімоті Снайдер. Із українських істориків до переліку входять Грінченко Т.П, Харитоненко О.Ю, Радченко Ю. та інші. Також не байдужими до даної тематики залишаються політичні психологи.

Вперше термін «колабораціонізм» був вжитий генералом Анрі Петеном, який як відомо підтримував та очолював режим Віши, пропонувавши французам співпрацю на той час з ворожою Німеччиною.

З часом термін став вживаним і в інших країнах. Наприклад, досить широко використовувався в радянський період щодо співучасті у колабораційній діяльності народів СРСР з Німеччиною.

Одну із варіантів звичних версій даного визначення ввів історик Я. Грицак. Він відніс колабораціонізм до спільної діяльності людства загарбаних країн з окупаційною формою влади, а саму особу колаборанта, як зрадника рідного краю, який працює з агресорами[2,с.167].

Окремим терміном був «український колабораціонізм», який застосовувався за часів Другої світової війни радянською владою на заході України з приводу співдіяння українців з німецькою політикою того часу. Слід підкреслити, що співдія з німецькою окупаційною владою поширювалася на більшість європейських країн: від Франції, до Югославії і до СРСР і т.д. Не дивлячись на факт колабораційної діяльності в вище вказаних країнах немало роль відігравали рухи опору, які наблизили перемогу над нацизмом.

Є.Письменний в своїй роботі висловився про те, що потрібно приділяти увагу диференціації колабораціонізму і розуміти, що колабораційна діяльність могла мати різну специфіку, залежно від соціально – історичних умов. Найчастіше це залежало від країни, часу окупації, тактикою окупаційного режиму, економічним або політичним рівнем розвитку окупованої країни та ін[3, с.10].

Якщо описувати дане явище в українському середовищі, то можна відокремити його характер від західноєвропейського.

По-перше, для України радянська влада по-суті була також окупаційним режимом, як і німецька, особливо в західній частині, так як вони не належали до СРСР до 1939 р. Тому однією з причин діяльності з нацистською владою була віра в повернення державності своєї країни або хоча б самостійності.

Дивлячись на загальне національне право, діяльність колаборантів вважалися зрадою своєї країни. Відносно завданої шкоди її інтенсивності

та категорії, колабораціоністи повинні були понести кримінальну відповідальність, як правило це було або довгострокове ув'язнення або взагалі призначення смертної кари. В результаті колабораційної діяльності, було засуджено багатьох людей на території Західної Європи. Так як колабораціоністські рухи, відповідно до міжнародного права, вважались злочином.

«Збройний конфлікт, який вважали «внутрішнім збройним конфліктом», насправді був міжнародним збройним конфліктом і однією з сторін була, є і залишається російська федерація.», - зазначила Політова Анна Сергіївна, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Маріупольського державного університету[1,с.47].

Багато українських вчених, зокрема і Б. Ковальов, В. Горобець, В. Кучер, Т. Заболотна, Т.Петнер і т.д. розглянули економічну і культурну форму колабораціонізму. Після цього дослідження більшість авторів дійшли висновку, що економічний колабораціонізм, передбачає співдіяльність у напрямку господарської діяльності. Підсумовуючи причини співучасті з окупантами місцевого населення в господарському направленні, вітчизняний науковець - Потильчак Олександр Валентинович наголосив, результати можна спостерігати у зв'язку із насильницьким впливом і життєвих умов. Саме з таких причин, даних людей не потрібно відносити до колаборантів. Автор думки порадив застосовувати поняття у таких варіантах , як особистий та змушений колабораціонізм [4,с.24].

На колишніх територіях радянського союзу часто з'являються спори щодо розуміння «колабораціонізму». Сергій Грабовський стверджує, що більшість жителів західних областей України, які були приєднані до СРСР У 1939-1940 р не ідентифікували себе до громадян СРСР. Зокрема волинян та галичан не хотіли визнавати до 1945 року громадянами радянського союзу західні партнери, крім того, багато лідерів та більша частина активних націоналістів України не отримували

документу, який би підтверджував відношення до громадянства радянського союзу. Як наслідок помилково вважати таких людей зрадниками держави.

Під час другої світової війни з нацистами співпрацювали і жителі східної Європи. Український вчений В. Дзьобак зауважував в своїй роботі про те, що в Україні та в інших межах східної Європи, колабораційна діяльність мала антиколоніальні настрої [5, с.253 – 254].

Вітчизняний дослідник О. Гончаренко висловив свої спостереження про те, що визначення колабораціонізму в радянській історіографії було вжите для висвітлення поняття спільної діяльності з німецьким військом в країнах Західної Європи [6,с.12].

З видання даних авторів, можна зробити висновок, що події лютого місяця 2022 р. розділили історію та людство на «до» та «після» - мир і війну. Під час подій 2014 року, Україна розглядала політичні шляхи до розв'язання такої ситуації. Не дивлячись на відсутність чітких модифікацій, наша держава все одно намагалась протистояла державі-агресору [7].

Вже в часи незалежності України, досвідчені спеціалісти в даній області, проаналізувавши проблему, зробили висновок, що колабораціонізм повинен мати кордони з примусовою спільною діяльністю. Тому що, другий варіант співробітництва переслідує ціль виживання особи, тобто збереження життя та здоров'я. В результаті довгих обговорень експертів та інших уповноважених осіб, 3го березня 2022 року було ухвалено законопроект № 5144 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)»[8].

Такі нововведення стосувалися Кримінального кодексу. Відповідно до цього нормативно-правового акту, особи, які мали відношення до підтримки будь-якої агресії зі сторони держави-агресора і не приймали визнання суверенітету нашої держави – понесуть кримінальну

відповідальність. Важливою та доречною була ідея про кримінальну відповідальність за гласний характер підтримки різноманітних дій РФ, режиму, агітування до здійснення колабораційної діяльності.

Причини колабораціоністської діяльності в часи вторгнення (незалежність України):

1. Зовнішні фактори, які характеризуються заделегіть спроектованою операцією.

Дії по відношенню до держави України зі сторони Росії потрібно сприймати як чітко сплановану агресію. Почалося це ще до 2014 року, із використання переліку методів війни гібридного характеру. А саме: пропаганда російської мови та культури, залякування питанням газу та енергетики, агітування до спільної діяльності з Росією, нав'язування теми ідентичності населення росії та України. І, як наслідок, використання даних методів призвело до постання схильності до колабораційної діяльності. Ще однією з причин появи колабораційних настроїв у населення України, став релігійний напрямок. Науковці довели, що православна церква московського патріархату несла внутрішню загрозу для державності України, шляхом нав'язування російської культури та ідеології [9, С.10].

2.Внутрішні проблеми держави:

- Недорозвинена обороноздатність країни, погане забезпечення військовими матеріалами;
- Низький рівень життя
- Нестача в соціальній сфері добробуту

Такі причини спонукали частину людей до думки, що росія має кращу економічну ситуацію. Але внаслідок навіювання і поширення інформації про «величність» рф.

Ще однією внутрішньою причиною колабораційної діяльності є особисті проблеми осіб в роботі, кар'єрі, незадоволення своїм статусом. Підставою так вважати є інформація від міністра внутрішніх справ про

250 ймовірних колаборантів. Ці особи на той час не мали ніяких кар'єрних досягнень [10].

3. Наступною причиною вдавання до колабораційної діяльності являється ідеологічний і історичний аспекти.

Політика СРСР була направлена на створення думки і її поширення про народ Росії і України як одне ціле. Така політика носила в собі вдаваний характер з депортаціям, міграціям і т.д.

Ознаки колабораційної діяльності:

Добровільність:

Діяльність здійснюється за власним бажанням, а не під примусом.

Шкода державі:

Співпраця спрямована на завдання шкоди інтересам України, зокрема, її суверенітету, територіальній цілісності, обороноздатності.

Окупація:

Діяльність відбувається на території, що перебуває під контролем держави-агресора.

Суб'єкт:

Злочин, передбачений статтею 111-1 Кримінального кодексу України, може вчинятися лише громадянином України.

Відмінність від державної зради:

Хоча обидва злочини пов'язані зі шкодою державі, колабораційна діяльність відрізняється від державної зради тим, що вона вчиняється в умовах окупації та спрямована на співпрацю з окупаційною адміністрацією.

Наслідки:

За колабораційну діяльність передбачена кримінальна відповідальність, включаючи позбавлення волі та заборону обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

З'ясовано, що кримінальні правопорушення, передбачені ч. ч. 1, 2, 3, 5, 7, 8 ст. 111-1 КК України можуть вчинятися лише спеціальним

суб'єктом, а саме – громадянином України.

1.2 Структура відповідальності за колабораційну діяльність

Законом України від 03 березня 2022 року № 2108-IX "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність" доповнено Кримінальний кодекс України (далі - КК України) статтею 111 "Колабораційна діяльність"[8].

Кримінальна відповідальність – це форма юридичної відповідальності.

Кримінальною відповідальністю називають вид кримінального покарання, яке повинна понести особа, що вчинила злочин.

Базова складова частина реалізації кримінальної відповідальності вважається кримінальне покарання.

Колабораційна діяльність – це протиправні дії, які спрямовані на підтримку держави-агресора задля завдання шкоди власній державі.

«Її було ухвалено поспіхом на історичному засіданні Верховної Ради, коли російські війська стояли під Києвом. Але вже з кінця минулого року і тим паче – на початку цього року стало зрозуміло, що ця стаття далека від ідеалу, і там дуже багато чого потрібно виправляти.», - зазначив народний депутат Андрій Осадчук [11].

«Крім рішення про початок війни, жодне інше рішення, що ухвалюється державою, не є більш важливим за її присуд про те, яка поведінка повинна бути забороненою і на скільки суворим має бути покарання за неї.» Аналізуючи ситуацію в якій ухвалювалась дана стаття, відразу згадується слова Гусака Дугласа [12, С.103].

Колабораційна діяльність та відповідальність

1. Відкрита підтримка вторгнення Росії та заперечення її існуванню
- відкрите заперечення військової агресії проти України та

загарбання росією деяких територій;

- звернення із закликами для допомоги в діяльності, організації процесів та їх розвитку державі – агресору; спільні дії з окупаційною владою;

- заперечення верховенства України на окупованих територіях.

Відповідальністю за вчинення таких дій є заборона займати деякі посади та вести окремі види діяльності періодом 10 – 15р.

2. Підготовка та сприяння реалізації політичних заходів та співпраця з державою-ворогом в інформаційній сфері.

- заходи політичного характеру у напрямку підтримання держави-агресора:

1. З'їзд;

2. Збори;

3. Мітинги;

4. Походи;

5. Демонстрації;

6. Конференції;

7. Круглі столи.

- інформаційна діяльність на користь окупаційної влади

Відповідальність за вищевказані дії – засудження особи від 12 до 15 років, а також забороняється займати певний перелік посад 10-15 років з можливістю конфіскації майна.

3. Пропаганда в учбових закладах

- сприяння та заклики до військової агресії проти України

- підтримка країни – агресора та влади окупантів

- забезпечення становлення освітньої програми країни-агресора

Відповідальністю за таких пунктів слугують виправні роботи на строк до 2х років, ізоляції до 6 місяців, ув'язнення до 3х років. Також діють заборони на певні види діяльності і посад від 10 до 15 років.

Стандарт освіти – це обов'язкові приписи норм процесу навчання,

його ефективності, результату навчання та компетентності здобувача освіти початкового, середнього, професійно-технічного чи вищого ступеню.

Якщо колабораційна діяльність громадянина України призвела до загибелі людей та інших важких наслідків – ув'язнення на 15 років чи довічне позбавлення волі, заборона на деякі види діяльності, посад терміном від 10 до 15 років з можливістю конфіскації майна.

4.Добровільне отримання посади в органах окупаційної влади

- яка не несе за собою виконання організаційної та розпорядчої діяльності чи адміністративно – господарських функцій

Відповідальність:

- 1.Заборона займатися певними категоріями робіт;
- 2.Заборона окремих видів діяльності від 10 до 15 років;
- 3.Допустима конфіскація майна.

-яка несе в собі обов'язок виконувати організаційні завдання та розпорядчі дії

Відповідальність:

- 1.Ув'язнення на термін 5-10 років;
- 2.Забороняється обіймати окремі категорії посад, займатися певною діяльністю від 10 до 15 років;
- 3.Дозвіляється конфіскація майна.

5. Проведення виборів, обрання кандидата, агітація до проведення виборів чи референдумів на окупованій частині України

Відповідальність:

ув'язнення терміном від 5 до 10 років, заборона на зайняття певних посад, діяльність від 10 до 15 років з допуском до конфіскації майна.

Посада, яка не пов'язана зі здійсненням організаційних та розпорядчих або адміністративних та господарських функцій:

а) службова посада громадянина, яка є пов'язаною зі здійсненням контрольно-ревізійними чи реєстраційними обов'язками;

б) службова посада особи – представницький діяч влади, але крім службових місць, зазначених в ч. 7 ст. 111-1 КК [8].

6. Надання матеріальних ресурсів та господарська діяльність

- здача матеріальних джерел, ресурсів, відомостей окупаційній владі або збройним або військовим формуванням країни-агресора
- сприяння просуванню та укоріненню господарської діяльності окупаційної влади

Наслідки:

- Штраф до 170 000 грн;
- Позбавлення волі від 3х до 5ти років ;
- Заборона на зайняття деяких посад;
- Заборона на певні види діяльності терміном на 10 – 15р.
- Конфіскація майна.

7. Діяльність на посаді в судових, правоохоронних органах , які діють в межах окупаційного режиму; спільна діяльність із збройними та воєнними групами, сформованими на території країни – агресора чи окупованої частини України; допомога у проведенні бойових дій проти ЗСУ, ТРО та інших воєнних формувань для захисту України.

Відповідальність:

1. Позбавлення свободи строком від 12 до 15 років;
2. Заборона обіймати ряд посад;
3. Заборона на певну діяльність до 15 років;
4. Описання майна .

Незаконний орган влади – не оформлений юридично, не визнаний на міжнародному орган державної влади або місцевого самоврядування, який сформували в межах окупації:

- Міліція;
- Народний суд ;
- Мерія і т.д.

Якщо через дії колаборанта постраждали інші люди, або зазнали смерті – позбавлення свободи на 15 років чи довічне ув'язнення, а також забороняється займати певні посади, займатися переліком діяльностей в розмірі 10 – 15 років. Опис майна.

Тяжкими наслідками вважається завдання шкоди основам функціонування суспільства та держави, також і суверенітету, територіальної недоторканості України, втілення конституційних прав, свобод і обов'язків.

Суспільство – це сукупність людей, які функціонують в певному проміжку часу, об'єднані відповідними зв'язками.

Держава – це сформований вид організації, який визначається такими ознаками:

1. Наявність відповідних органів, установ та організацій, які спрямовані на реалізацію управління;
2. Встановлені обов'язкові норми та правила поведінки, які керуються державою;
3. Встановлена територія, кордонами якої обмежується певна територія.

Територіальна недоторканість – це засади міжнародного публічного права, зсилаючись на які, територія країни визнається недоторканною іншими державами.

Наслідки колабораційної діяльності:

- створення загрози національної безпеки;
- загроза людству через геноцид та інші злочини;
- зростання напруженості людей і як наслідок країни в цілому;
- підрив або порушення норм міжнародного права [13].

Законодавчі акти, які регулюють відповідальність за проведення колабораційної діяльності:

- 1) Конституція України;
- 1) Кримінальний кодекс України;

2) Кримінальний процесуальний кодекс;

3) Кодекс законів про працю України.

Стаття 40 Женевської конвенції про захист цивільного населення в період військового протистояння, наголошує, що населення противника, дозволяється приймати на такі діяльності, які слугують необхідністю для життєдіяльності населення (продукти харчування, забезпечення житлом, одягом, здоров'я людей, транспортом). В конвенції такі дії названі примусовими, але вони можуть нести і добровільний характер, без використання психічного чи фізичного насильства[14].

Примус фізичного чи психічного характеру і крайня необхідність вважаються складовими ознаками до виключення кримінального порушення.

Наприклад, якщо під час окупації міського голову затримали особи держави – ворога і він публічно агітував населення до співучасті, підтримки рішень держави –агресора, то такі дію не будуть визначені кримінальним порушенням, але за вимоги, що такий вчинок був впливом:

1.Примусу фізичного характеру, внаслідок чого людина не могла відповідати за свої вчинки через вчинення їй сильного тілесного болю, побоїв, катувань і т.д для досягнення певної цілі);

2.Примусу фізичного\психічного характеру при якому особа могла оцінювати свої вчинки за такими умовами:

- дії громадянина були необхідними, щоб звільнити від небезпеки себе, інших осіб, населення, державу;
- таку небезпеку неможливо було усунути іншими способами;
- під час дій особи не було спричинено надмірну шкоду, ніж відведена шкода;
- була спричинена більша шкода в стані сильного душевного хвилювання в наслідок великої небезпеки і особа не здорово оцінити власні вчинки.

Так як шкала видів заподіяної шкоди відсутня, є одна ознака за якою

можна визначити правомірність дій особи – шкода життю людини є більш значною втратою.

В різних випадках потрібно оцінювати подальше виконання своїх робочих завдань та обов'язків працівника в навколишніх умовах окупації, а також звертати

Держава постійно шукає та вдосконалює способи підтримки комунікації з населенням на тимчасово окупованих територіях.

Досить важлива роль в цих питаннях належить Міністерству з питань реінтеграції в межах окупаційного режиму, яке займається проблемами:

- повернення людей, дітей, яких не з власної волі переслали на територію рф;
- інформує населення про заходи поводження в разі примусової депортації;
- інформує чоловіче населення про методи уникнення призову на військову службу на окупованих територіях;
- проводить інформування населення окупованих частин України про колабораційну діяльність та її наслідки

Кордони з подібними видами злочинної діяльності.

Варто розрізняти агітацію публічні заклики про відкидання думки істинного верховенства України на своїх територіях, також на окупованій території публічної агітації до зміни меж території або державних кордонів України.

В разі прагнення та вимоги особою через публічні заклики не визнавати державного суверенітету і змінити кордони країни, то діяння слід кваліфікувати за сукупністю.

Слід відокремлювати гласне заперечення щодо здійснення військової агресії по відношенню до України, установлення в 2014 р. та закріплення тимчасової окупації на певних територіях України від публічного спростування військових дій Російської Федерації проти

України, яка була почата в 2014 р.

З причин вчинення колабораціонізму вважається вживання насильницьких методів над особою. Загарбники вбачають в цьому способи впливу на мирне населення, співробітників державних органів, місцевого самоврядування, державних установ[15,с.24].

Суб'єктивна сторона колабораційної діяльності характеризується прямим або непрямим умислом. Для ч. 3 ст. 111-1 КК України притаманна специфічна мета посягання – сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утворенню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, для ч. 6 ст. 111-1 – вчинення діяння для підтримки держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України. Суспільно небезпечні посягання, передбачені частинами 1,2,3,5,7,8 статті 111-1 КК України можуть вчинятися лише громадянином України. Діяння, передбачені іншими частинами статті 111-1 КК України можуть вчинятися і загальним суб'єктом, оскільки відсутня вказівка на громадянина України як суб'єкта даного кримінального правопорушення. Це положення видається не дуже логічним, оскільки, виходячи з родового об'єкта кримінального правопорушення та самого змісту колабораційної діяльності, притягати до кримінальної відповідальності за неї доцільно саме громадян України. Питання про співвідношення колабораційної діяльності та державної зради, а також необхідності виокремлення колабораціонізму як окремого складу кримінального правопорушення, неодноразово було предметом дискусій серед фахівців в сфері кримінального права. Не вдаючись до подробиць даної дискусії, хочемо лише зауважити, основною ознакою, яка дозволяє відмежувати колабораційну діяльність від державної зради на даний час є ступінь суспільної небезпечності та особливості об'єктивної сторони складів

даних кримінальних правопорушень. Державна зрада є особливо тяжким злочином, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк до 15 років або довічне позбавлення волі, а колабораційна діяльність в різних її проявах належить кримінальних проступків чи нетяжких злочинів (ч.ч. 1-4 ст. 111-1 КК України) або тяжких (ч. 6 ст. 111-1 КК України) чи особливо тяжких злочинів (ч.ч. 7, 8 КК України).

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СЛІДЧОГО І СУДУ ЩОДО ПРИТЯГНЕННЯ ОСІБ, ВИННИХ У КОЛАБОРАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1 Особливості досудового розслідування справ щодо осіб, які обвинувачуються у колабораційній діяльності

Досудове розслідування - функціональність відповідних органів правопорядку, що зосереджується у акумулюванні, аналізі, оцінці, перевірці і застосуванні доказових матеріалів задля попередження, запобігання та виявлення злочинів, з'ясування об'єктивної істини, здійснення правильного застосування закону. Закінчується застосуванням акту правового характеру за її наслідками.

Відповідно, Кримінальний процесуальний кодекс описує досудове розслідування етапом кримінального провадження. Свій початок бере з моменту приєднання відомостей про правопорушення кримінального характеру до ЄРДР. Процес, як правило, закінчується закриттям кримінального провадження, і іншому варіанті надсиланням обвинувального документа до суду, клопотання щодо призначення особі медичних або виховного заходів; клопотання щодо звільнення людини від покарання.

Досудове розслідування починається з моменту внесення дізнавачем, слідчим ,прокурором інформації про характерні ознаки викритого кримінального до ЄРДР правопорушення до ЄРДР. Дані повинні бути взяті із підходящих джерел, наприклад: заява потерпілого, повідомлення заявника чи самотійним чином викриті уповноваженими особами. Після чого інформація буде внесена до реєстру. Найчастіше матеріали про ознаки колабораційної діяльності, уповноважені особи одержують із повідомлень заявників або виявляють їх самотійно.

Під час аналізу дослідників з теми досудового розслідування колабораційної діяльності було опрацьовано близько ста обвинувальних вироків. Ще, під час опитування працівників органів безпеки України, які мали досвід з розслідування правопорушень щодо колабораційної діяльності, а саме: слідчих СБУ, слідчих і дізнавачів НП України, детектива ДБР, були поставлені питання про типовість джерел надходження інформації щодо колабораційної діяльності, що потім стають причинами для додавання інформації до ЄРДР та організацією досудового розслідування. А також на розбір виносилось питання про те, чи мають право вноситися дані до ЄРДР від заявників на основі отримання такої інформації від інших свідків [16,с.167].

Відповідно до опрацьованої бази дослідження дослідники зробили висновок , що найтипівішими витокami інформації про ознаки колабораційної діяльності є такі:

- Інформування відповідних органів заявниками чи потерпілими. Заявником вважається фізична або юридична особа, яка надала запит з повідомленням про незаконну кримінальну діяльність до державних органів, маючого повноваження почати досудове розслідування, при цьому не вважається потерпілим.
- а)Звернення очевидців на контрольованих територіях Україною.

Рішенням Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 06 грудня 2022 року у справі № 686/20892/22 виявив, що винна особа під час виконання робочих обов'язків, публічно висловлювався із запереченнями про державність України на території, яку окупували. Свідки даної ситуації надали інформацію про порушника до відповідних органів. Згодом розпочалось досудове слідство[17].

- Звернення очевидців на тимчасово окупованих територіях і за межами території України.

Така категорія осіб найчастіше повідомляє про винних у колабораційній діяльності після деокупації або після виїзду на

підконтрольну територію України.

- Повідомлення від осіб, які виявили дії колабораційного характеру через інтернет – ресурси.

- Заяви потерпілих через колабораційну діяльність.

Якщо над особою вчиняється шкода фізичного характеру чи майнова або моральна, то в такому випадку можна звернутися як потерпіла особа до відповідних органів правопорядку з повідомленням про ознаки колабораційної діяльності.

- Виявлення ознак колабораційних дій відповідними особами (самостійно)

Протиправна діяльність, що вказує на ст. 111-1 КК України, може встановлюватись правоохоронними органами двома шляхами – відстеження інформації про людину в інтернет просторі; з повідомлень новин, також і російських. Також в процесі ведення слідства другорядних злочинів.

А) Розкриття злочинної діяльності щодо колабораційної діяльності завдяки слідкуванню в соціальних мережах та\або контролю повідомлень ЗМІ

Якщо в процесі моніторингу інтернет- ресурсів уповноважена особа самостійно виявила матеріали, які відображають про вчинення колабораційної діяльності, то цей працівник правоохоронних органів повинен внести інформацію до відповідного реєстру і почати слідство.

В таких становищах першим кроком після того як взяло початок слідство, оглядаються докази злочину, в даному випадку, комп'ютер, телефон або інші пристрої. Подальші дії залежатимуть від складності ситуації. Процесом моніторингу соціальних мереж, ЗМІ, розкриттям правопорушень найчастіше здійснювались самостійно, а згодом така задача була покладена на оперативних співробітників. При виявленні співробітниками ознак, що вказують на колабораційну діяльність, дані порушників вносяться до ЄРДР по відповідному рапорту.

Наприклад, вироком Жовтневого районного суду м. Дніпро від 10 липня 2023 року у справі №201/2039/23 виявлено причину, через яку внесли дані в реєстр, кваліфікували як порушення. Відбулось це шляхом викриття уповноваженою особою протизаконних матеріалів в мережі інтернет [18].

Досить активно свої розслідування з колабораційної діяльності проводять журналісти та блогери за допомогою відкритих джерел з відповідною інформацією та публікують її у своїх дописах, каналах, групах і т.д

Так, за допомогою своїх розслідувальних дій незалежний антикорупційний центр NGL.media дав публікацію журналістського розслідування, за час якого виявлено 1579 громадян України, які, скоріше за все, вчиняли колабораційні дії на окупованій території[19].

Експерти продивились російські дані в реєстрах окупаційних органів влади, посади та осіб, які їх зайняли. В результаті чого вийшла публікація, в якій містилися дані, так званих, колаборантів.

Щоб докази набули законного статусу, уповноважені особи, які проводять досудове розслідування, повинні отримати підтверджуючі матеріали способами, які передбачені КПК України. Вже після цих дій докази можуть вважатися правомірними та застосовуватись в процесі прийняття процесуальних рішень у кримінальному провадженні.

Випадки повинні бути перевірені уповноваженими особами щодо законного отримання даних, існування шляхів повторного одержання інформації і т.д. Матеріали розслідування журналістів повинні пройти оцінку уповноваженими особами на їхню належність, допустимість та достовірність.

2.2. Ознаки колабораційної діяльності виявлені в процесі ведення розслідування інших кримінальних правопорушень

Досить часто протиправні дії, викриваються під час проведення слідчого процесу подібних злочинів.

Таким чином у визволених межах країни в процесі слідства, було викрито порушника, який основі власного бажання, посів незаконну посаду.

Свідками стали допитані підлеглі підозрюваної особи, які займалися роботою в тій же установі.

Вирок Бобринецького районного суду Кіровоградської області від 20 вересня 2023 року у справі № 383/426/23. Єдиний державний реєстр судових рішень[20].

Це показує один з варіантів одержання даних щодо вчинення схожих діянь переліком інших осіб в ході досудового розслідування діянь одного колаборанта.

«Одним із явищ, які докорінно змінили не лише життя українців, а й роль нашої держави на міжнародній арені, стала російська збройна агресія.», - висловила Калініна Аліна Владиславівна, старший науковий співробітник відділу кримінологічних досліджень Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса НАПрН України[1, с.96].

Ще один приклад виявлення колабораціонізму, завдяки іншим слідчим процесам. В даному випадку розслідування стосувалось військового злочину.

Саме так, вироком Шевченківського районного суду м. Київ від 22 серпня 2022 року в справі №761/13955/22 виявили, обвинувачена особа співпрацювала зі збройними формуваннями у вигляді кількарязового надсилання матеріальних ресурсів воєнним формуванням РФ на окупованій території. Суд встановив, що дана особа передавала представникам військових формувань окупаційної влади будівельні матеріали, паливо, була учасником облаштувань блок-постів, а також інформував ворогові дані місцевого населення, військових, осіб з територіальної оборони, осіб бойових дій, про яких було відомо обвинуваченому [21].

Важливі аспекти досудового розслідування:

Процесуальне керівництво:

Прокурор здійснює нагляд за дотриманням законів під час досудового розслідування.

Строки досудового розслідування:

Існують встановлені законом строки для проведення досудового розслідування, які можуть відрізнятися в залежності від тяжкості злочину.

Права учасників:

Учасники кримінального провадження мають певні права, включаючи право на захист, на отримання інформації та на оскарження рішень слідчих органів.

Зупинення та відновлення:

Досудове розслідування може бути зупинено за певних обставин, і потім відновлене, коли ці обставини зникають.

Виходячи з вказаного вище та аналізу слідчої і судової практики можемо зробити висновок, що причинами початку досудового розслідування є відомості про обставини, що можуть свідчити про підготовку або вчинення таких протиправних діянь, а саме:

- заява, в письмовій та усній формі, від потерпілого або його законного представника;
- повідомлення підприємств, установ, організацій, посадових осіб, представників влади, громадськості або окремих громадян;
- протокол про прийняття усної заяви про злочин;
- повідомлення представників влади, громадськості або окремих громадян, які затримали підозрювану особу на місці вчинення злочину або з поличним;
- з'явлення із зізнанням (заява або протокол);
- безпосереднє виявлення під час службової діяльності оперативним підрозділом, слідчим, прокурором або судом ознак злочину;

– інформація, зібрана в результаті оперативно-розшукової діяльності, тобто пошукової діяльності, спеціально спрямованої на виявлення злочинів;

– повідомлення, опубліковані в пресі або які набули розголосу за допомогою інших засобів масової інформації

Наприклад, ч. 5 ст. 214 КПК України передбачаються наступні відомості, що вносяться до Єдиного реєстру досудових

розслідувань:

1) дата надходження заяви, повідомлення про кримінальне правопорушення

або виявлення з іншого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

2) прізвище, ім'я, по батькові (найменування) потерпілого або заявника;

3) інше джерело, з якого виявлено обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення;

4) короткий виклад обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, наведених потерпілим, заявником чи виявлених з іншого джерела;

5) попередня правова кваліфікація кримінального правопорушення з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність;

6) прізвище, ім'я, по батькові та посада службової особи, яка внесла відомості до реєстру, а також слідчого, прокурора, який вніс відомості до реєстру та/ або розпочав досудове розслідування;

7) інші обставини, передбачені положенням про Єдиний реєстр досудових

розслідувань

Особливістю початку досудового

розслідування порушень недоторканності приватного життя є прийняття уповноваженими особами повідомлень та заяв в яких містяться відомості про першоджерело інформації. Кримінальне провадження щодо порушень недоторканності приватного життя не може бути відкритим за наявності у заявника одних лише здогадок і припущень.

При порушенні недоторканності приватного життя злочинець посягає на конфіденційну інформацію про особу, тобто на інформацію з обмеженим доступом, а, отже, під час прийняття заяви уповноважені особи не можуть бути впевненими у дійсності вчинення злочину.

Розвиваючи цю думку, слід зазначити про необхідність внесення змін до законодавства, а саме затвердження необхідності перевірки заяви або повідомлення про порушення недоторканності приватного життя шляхом опитування, тобто бесіди з громадянами, яким можуть бути відомі факти, обставини, значущі для виконання поставленого перед слідчим, прокурором завданням до початку відкриття кримінального провадження. Така перевірка може мати місце лише у випадку відсутності достатніх фактів і відомих обставин про вчинене правопорушення. За результатами такої перевірки слідчий, прокурор повинен приймати рішення про відкриття кримінального провадження або відмову у його відкритті за відсутності ознак складу злочину.

Аналіз слідчої та судової практики свідчить про відсутність анонімних заяв, однак розповсюджена практика надходження інформації про порушення недоторканності приватного життя з повідомлень у ЗМІ та мережі Інтернет.

Таким чином, розміщена стаття в ЗМІ, відеосюжет, радіоповідомлення тощо, є джерелом інформації для Національної поліції та органів досудового

розслідування, що можуть свідчити про

вчинення кримінального правопорушення. Дане джерело інформації має важливе значення у зв'язку з тим, що поширення

конфіденційної інформації про особу через ЗМІ є одним із способів вчинення злочину. Потерпіла особа за допомогою повідомлень у ЗМІ самостійно з'ясовувала, що відбулося посягання на її конфіденційну інформацію та подала заяву до уповноважених органів. На підставі відомостей про злочин, поширених у засобах масової інформації, було відкрито 2% кримінальних проваджень дослідженої категорії.

2.2 Особливості судового розгляду справ , щодо осіб які обвинувачуються у колабораційній діяльності

Періодом початку червня 2024 р. в переліку злочинів є інформація про 1442 вирoki , що стосуються статті 111-1 КК України “Колабораційна діяльність”. Але більшість вироків відносяться до першої частини статті - публічне заперечення російської агресії. Практично всі вирoki, які класифікуються першою частиною цієї статі - за лайки та пости в однокласниках [22].

Протягом 2023 року стало відомо про 6270 зареєстрованих кримінальних злочинів проти національної безпеки України. Наявну інформацію оприлюднено на сайті Офісу Генерального прокурора.[23].

Дана цифра менша в порівнянні з 2022 роком, але в 12 разів більша за 2021 рік. Тобто у 2022 році офіційно зафіксовано 17422 кримінальних випадків, а в 2021 році – 520 правопорушень [23].

Приклади осіб, які вчинили колабораційні діяння, за що заочно були покарані

Суд встановив, що Корьогін Руслан Миколайович в червні 2022 року за власним бажанням зайняв посаду інспектора чергової частини в органі, незаконно створеному державою-агресором «главного управління МВД Херсонської області».

Свідок під час судового засідання повідомив, що бачив обвинувачену особу в липні 2022 року на Дніпровському ринку в

Херсоні. Правопорушник був вдягнений в форму російського поліцейського і проводив патрульні роботи з іншими працівниками. Також обвинувачений Корьогін агітував свідка теж бути задіяним в незаконно створених органах рф. Зі слів свідка стало зрозуміло, що Руслан Корьогін продовжив працювати в органах ворога у Генічеську.

Вироком суду Корьогіна визнали винним у державній зраді і колабораційній діяльності та присудили заочний вирок із позбавленням волі на 15 років, конфіскували майно, позбавили звання «майор поліції»

Відштовхуючись від даних Центрального журналістського розслідування стає відомо, що засуджений повідомляв окупантів про своїх колег-поліцейських, учасників АТО, а згодом зайняв посаду заступника начальника окупаційного відділу поліції в Олешках.

Великоолександрівський районний суд визнав винною у скоєному злочині Горліну Віру Олександрівну та призначив покарання – позбавлення волі строком на десять років, конфіскували майно і позбавили дозволу займати посади в органах влади, заборонили займатися виборчими процесами 15 років.

Таке покарання засуджена отримала через низку колабораційних діянь, а саме: на окупованій частині України допомагала представникам незаконних органів рф проводити референдум, агітувала односельчан брати участь у даному процесі, очолила місцевий будинок культури, підконтрольний державі-агресору.

Також відома інформація про втечу Горліної в Крим в листопаді 2022 року та про те, що одного односельчана побили, через те, що він відмовився від участі у референдумі.

Владислав Чеботарь – ветеран АТО. Він за власним бажанням вступив у ряди війська держави – агресора. За словами свідків, Владислав Чеботарь почав служити в АТО\ООС весною 2018 року, для того, щоб оминути понесення покарання. Раніше винний був замішаний у вбивстві людини.

Колаборанти Олександр Кузьомінський – учасник АТО, козацький сотник, вчитель історії та Олег Михайлов – ексдиректор школи села Велика Благовіщенка Каховського району Херсонщини. Вищевказані особи замішані в колабораційній діяльності, а саме в допомозі окупантам в організаційних питаннях відкриття незаконної школи. Також вони закликали сусідніх жителів до колабораційних дій. Фото з доказами колабораційної діяльності розміщені на російських сайтах та у ЗМІ.

Сергій Новохижний, 35 років. Шевченківський районний суд Києва третього березня призначив заочне покарання у вигляді 14 років позбавлення волі, конфіскувавши майно. Суд визначив, що засуджений з власної волі зайняв посаду оперуповноваженого відділу з пошуку злочинців та безвісті зниклих осіб на тимчасово окупованій території. За свідченнями свідків окупаційна влада запропонувала Новохижному роботу в ФСБ РФ. Як згадує свідок, засуджений закликав до співпраці з окупантами. За розповідями наступної свідка Сергій Новохижний перейшов на бік ворога через своє звільнення з Національної поліції України. Свідок додала, що кандидати на посади в незаконні органи особисто подавали заяви для прийняття на роботу, пройшовши перевірку. Суд визнав дії засудженого як отримання роботи в злочинній установі.

Ігор Дикуха. Замішаний в колабораційній діяльності. Під час розслідування слідчі встановили, що обвинувачений за власним бажанням очолив посади в «отделе организации, регулирования рыболовства департамента рыболовства и аквакультуры Министерства сельского хозяйства и рыболовства Херсонской области». Додатково Ігор Дикуха очолив посаду заступника окупаційного міністра сільського господарства та рибальства Херсонської області. Пізніше отримав роботу спеціаліста у відділі екології окупаційної адміністрації Генічеська. Також винний брав участь в процесі протизаконної реєстрації державної установи «Новокаховський рибоводний завод частикових риб» в

російській юрисдикції, згодом займався продажем риби до Криму і в Росію.

Свідок повідомила, що Ігор Дикуха співпрацював з окупантами у протизаконному міністерстві в червні 2022 року. Обвинувачений знаходився в списках на отримання заробітної плати, грошової допомоги в розмірі 100 тисяч рублів. Також свідок розповіла, що чула інформацію про евакуацію з Херсона на лівий берег і серед переліку було прізвище Дикухи. Інші свідки повідомили, що за словами самого Ігоря Дикухи працювати на окупантів він почав з власного бажання. Суд призначив Дикухі вирок, відштовхуючись від ч 5 ст.111-1 Кримінального кодексу України – 8 років за ґратами з конфіскацією майна, а також обвинувачений не зможе обіймати посади в органах влади, установах, організаціях найближчі 15 років.

ВИСНОВКИ

Поняття колабораціонізму на сьогоднішній день наділене зв'язком із військовим вторгненням Росії на деякі території України. Активізації питання набуло за часи анексії Криму та захоплення частини Донбасу. Законного закріплення поняття колабораційної діяльності набуло лише в першій половині 2022 року, під час повномасштабного вторгнення. До цього моменту в Кримінальному кодексі України фігурувало поняття державної зради. Зараз в нашій державі існують механізми притягнення до понесення покарання особами, які працюють спільно з окупантами – закон України 03.03.2022 року № 2108 – IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Додали до статті ККУ два визначення, такі як: колабораційна діяльність і пособництво державі – агресору.

Колабораціонізм – це багатогранний суспільнопсихологічний прояв, що має добровільний характер, поняття розкривається як співучасть особи у праці із ворогом в певних сферах життя, зокрема: політичній, військовій, економічній, соціокультурній.

У дипломній роботі здійснено аналіз поняття колабораціонізму, юридичних та соціальних наслідків такої діяльності. Було опрацьовано інформацію щодо мотивів, форм, ступеня вини.

Колабораційна діяльність, як явище є глобальною проблемою і великою загрозою для державності та суверенітету України. Дане питання потребує уваги та швидкої реакції від уповноважених органів, осіб та звичайних громадян України. Слід і надалі укріпляти патріотизм, правову свідомість, активну участь населення в русі до перемоги, продовжувати вживати каральні заходи проти колабораційної діяльності.

Колабораційна діяльність характеризується різними формами і може проявлятися в суспільній, політичній, економічній сферах та інших сферах.

Необхідним кроком є врахування глобального характеру колабораційної діяльності. Дану проблему слід розглядати в контексті міжнародних стандартів прав людини та міжнародних відносин. Це означає спільну участь з іншими країнами в боротьбі проти колабораціонізму.

Дослідження та аналіз колабораціонізму є важливим моментом в організації та діяльності національної безпеки.

Колабораційна діяльність становить собою складне та багатогранне питання, яке потрібно на постійній основі вдосконалювати та адаптувати під сучасний стан. Дана тема залишається актуальною в наш час та вимагає зусиль для забезпечення процесу національної безпеки та правосудності.

Колабораціоністська діяльність вважається спотвореним явищем, воно формує не властиві функції та змістове наповнення різноманітних інститутів, несе в собі рушійну силу для аспекту соціального.

Конкретно для людства найчастіше існує два варіанти поведінки, які з певних обставин залишаються під окупаційним режимом:

1. Організація, функціонування, підлаштування життєво важливих аспектів задля виживання під нову систему.

2. Використання особами новоскладеної ситуації задля підвищення особистого соціального статусу, матеріального збагачення або забезпечення.

До другого варіанту найчастіше належать особи, які вже мали певні робочі заслуги при Україні, також це можуть бути особи, які за певних обставин втратили свої повноваження.

В результаті емпіричного методу дослідження науковців, можна дійти висновку, що найактивніше зв'язки із окупантами проявлялися саме з вищим прошарком населення в різних напрямках.

Це означає, що у випадку тривалої окупації територій та населення, саме ця ланка людства стане основою для подальшого формування та

реалізації нового режиму. Можна спрогнозувати, що такі особи будуть захищати окупаційний режим не лише через матеріальну вигоду, а у зв'язку з побоюваннями втрати соціального статусу.

Наслідок такої ситуації – ускладнення деокупації захоплених територій.

Крім того, через окупацію державою – агресором та її жорстокі методи, які вона використовує задля організації та діяльності свого панування, притягується відповідна категорії населення (колаборантів). Колоборанти такого підвиду заради збагачення та вищого соціального рівня готові на знущання над населенням, загнанням їх в тяжкі рамки, здійснення психологічного тиску, погроз, залякувань і т.д. Звісно, що такі працівники були і в українських органах правопорядку, натомість демократична форма правління, дозвіл на вільне висловлювання та вільний вибір, намагалось відсіювати вплив таких осіб.

Через дії рф потерпають люди, будинки, приміщення, підприємницька діяльність, погіршується економічна ситуація в країні. Але, не дивлячись на такий тяжкий момент, коли всі повинні об'єднатись, на заваді стають колаборанти.

Завдяки ознайомленню та аналізу різноманітних досліджень, думок, запропонованих ідей авторів, з'явилися базові розуміння про термін колабораціонізму з його ознаками, видами, мотивами та причинами.

Сучасні автори та загалом населення схилиються до двох основних версій про систему кримінальної відповідальності в аспекті колабораційної діяльності. Версія перша складається з думки про те, що наявні механізми, методи та способи покарання добре контролюють колабораціоністську діяльність. А також дане питання цілком можливо відносити до другорядних завдань.

Інші експерти та частина населення притримується протилежної думки про те, що законодавство України не досить чітко сформувало систему призначення покарання та відповідальності. Дана категорія осіб

вбачає в нормативно – правових актах, що регулюють колабораційну діяльність, прогалини, проблемні або недоопрацьовані моменти. А також висловлюють ідеї про покращення, доповнення та більш чітке формулювання механізму присудження покарання та його понесення.

Усвідомлення таких доповнень у відповідній літературі носить досить неординарні, суперечливі та протилежні думки. Не кожному запропоновану ідею можна вважати вірною, так як наша держава не так давно в притул зіткнулась з темою колабораціонізму та ще не має сталих рычагів контролю над цією проблемою. І, в цілому, дана тема про колабораціонізм не зазнавала глибокого вивчення в Україні.

Проблема колабораціоністської діяльності в кримінальній галузі права має великі шанси на усунення всіх наявних помилок в законодавстві, шляхом експертного опрацювання даного питання, відсіканням прогалин. Таким чином будуть здобуті нові варіанти теорії та практики в цьому напрямленні.

Можна вважати, що доопрацювання та вдосконалення можуть бути важливою складовою для спрогнозування наступних злочинів.

Передчасні процеси видозмін в нормативно – правових актах та регуляція в певних напрямках повинна скоротити рівень суперечок та посприяти ефективному аналізу та обробці невирішених питань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колабораціонізм на тимчасово окупованих територіях: проблеми правової оцінки, гарантування прав і свобод людини та регенерації територій: матеріали науково – практичного круглого столу / за ред. Рубашенко М.А. та ін. Харків. 2023. 150с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19796/3/Collaboration_tes-n.pdf . (дата звернення 20.03.2025)
2. Грицак. Я.Й. Нариси історії України: формування модерної української нації XIX – XX ст. навч. посіб. Київ: Генеза, 1996. 360с.
3. Письменний. Є.О. Колабораціонізм як суспільно – політичне явище в сучасній Україні (кримінально – правові аспекти): наук. нарис. Северодонецьк. 2020. 120с.
4. Потильчак О.В. Економічний колабораціонізм в Україні в роки нацистської окупації (1941-1944): причини і прояви. Журнал К: УДПУ. 1997. 29с.
5. Дзьобак. В. Порівняльна характеристика населення Росії й України в роки радянсько – німецької війни // Сторінки воєнної історії України. 2008 . №11. С252-276. URL : [file:///C:/Users/Asus/Downloads/EJ0022660%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/EJ0022660%20(2).pdf) (дата звернення 20.03.2025)
6. Гончаренко. О. Проблеми інституційного визначення терміна колабораціонізму , його видів, ознак у сучасній вітчизняній історіографії// Військово – історичний меридіан. 2019. Вип. 1(23). С 5 – 24.
7. Рубашенко. М.А., Яковюк. І., Шульженко. Н. Колабораційна діяльність (стаття 111-1 КК): загальний огляд та деякі законодавчі недоліки// Деокупація. Юридичний фронт: матеріали Міжнар. Експет. Круглого столу. Київ: Держ. торг. екон. ун – т. 2022. С 130 – 134. URL : https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/19743/1/Rubaschenko_130%e2%80%93134.pdf (дата звернення 20.03.2025)

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2108-20#Text> (дата звернення: 20.03.2025)

9. Здіорук. С. І., Токман. В.В. Державно – церковні та суспільно – релігійні відносини в умовах війни Росії проти України: аналі. доповідь. / за ред. С. І. Здіорука. Київ. 2023. 36с. URL : https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-07/religiini_vidnosyny_dopovid_13072023_zdioruk.pdf (дата звернення 20.03.2025)

10. Лазур. В. МВС не бере участі в політичних розбірках , а після війни «Гвардію наступу» розформують// Радіо свобода: інтерв'ю. (21 липня 2023 року)

URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ministr-ihor-klymenkointervyyu/32509055.html> (дата звернення 20.03.2025)

11. Вдосконалення покарання за колабораціонізм: у Раді уже напрацювали законопроект // Судово – юридична газета: Законодавство. 2023. URL: <https://sud.ua/uk/news/laws/281265-usovershenstvovanie-nakazaniya-za-kollaboratsionizm-v-rade-uzhe-narabotali-zakonoproekt> (дата звернення 20.03.2025)

12. Асанов. Д.А., Бісюк. О.С. Колобораційна діяльність в умовах повномасштабного вторгнення рф – кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України // Науковий журнал: молодий вчений. Юридичні науки. 2024 № 1. С. 101 – 108. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6101> (дата звернення 20.03.2025)

13. Ковальський. В. Співпраця населення з окупантами: кого притягати до відповідальності? // Юридичний вісник України : . Ковальський В. Співпраця населення з окупантами: кого притягати до

відповідальності? Юридичний вісник України. Щотижнева загальнонаціональна правова газета. 2023. URL : <https://yvu.com.ua/spivpratsya-naseleण्या-z-okupantamy-kogo-prytyagaty-do-vidpovidalnosti/>(дата звернення 20.03.2025)

14. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. (дата звернення 20.03.2025)

URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6101>

15.Письменський. Є.О. Колабораціонізм у сучасній Україні як кримінально – правова проблема. // Право України: юрид.журнал. Київ. 2020. № 12. С116-128.

16. Коваленко. А.В. Особливості виявлення ознак колабораційної діяльності // Вісник луганського навчально – наукового інституту. Івано – Франківськ. 2023. № 3. С. 165 – 176. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.103.165-176>(дата звернення 20.03.2025)

17. Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 06.11.2022 р. у справі № 686/20892/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107943419> (дата звернення 20.03.2025)

18. Вирок Дніпропетровського районного суду від 10 липня 2023 року у справі № 201/2039/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112097148> (дата звернення 20.03.2025)

19. NGL.media знайшли 1578 українців , які стали колаборантами. Ось їх імена. Наші зрадники. URL : <https://ngl.media/2023/09/28/nashi-zradniki> (дата звернення: 20.03.2025).

20. Вирок Бобринецького районного суду Кіровоградської області від 20 вересня 2023 року у справі № 383/426/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113586792> (дата звернення 20.03.2025)

21. Вирок Шевченківського районного суду м. Києва від 22 серпня 2022 року у справі № 761/13995/22. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106293364> . (дата звернення 20.03.2025)

22. В Україні за колабораціонізм відкрили понад 9 тисяч проваджень, а третина вироків – за пости в соцмережах // Медіа – організація: zmina 2024. URL: <https://zmina.info/news/v-ukrayini-za-kolaboraczionizm-vidkryly-ponad-devyat-tysyach-provadzhen-a-tretyna-vyrokiv-za-posty-v-odnoklasnykah/>(дата звернення 20.03.2025)

23. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Офіс генерального прокурора. URL : <https://www.gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>(дата звернення 20.03.2025)